

них виникне мотив: «А як це сказати англійською мовою?»

ВИСНОВКИ

Під оптимальними умовами навчальної діяльності студентів ми розуміємо такі, за яких кожна з форм діяльності давала б найкращі результати. За своєю природою колективне вирішення навчальних проблем є активною діяльністю, тому перевага надається таким формам роботи, як дискусії, діалоги, повідомлення на задану тему із власними коментарями. Важливе значення для вживання мови в умовах реального світу має діалог культур. Ми звертаємо увагу студентів на розпізнавання тих стереотипів, що склалися відносно носіїв іншої мови та культури. Зустрічі з носіями мови мають надзвичайне значення для подальшої роботи студентів з вивчення мови.

Застосування відеоапаратури для демонстрування фільмів, навчальних курсів, комп'ютерів будуть важливими й корисними. В умовах обмеженої кількості занять у студентів (1-2 заняття на тиждень) значно зростає роль інтерактивних форм роботи, ТЗН, рольової гри тощо. Робота повинна мати як індивідуальні, так і групові форми, що дає можливість розвивати пізнавальні та мовленнєві вміння студентів.

Матеріали роботи були апробовані при проведенні занять різних типів в академічних групах студентів 1-2-х курсів гуманітарного факультету зі спеціальності «Журналістика», в тому числі з використанням фонолабораторії, комп'ютера, а також у виступах на методичних семінарах та конференціях у Сумському державному університеті.

SUMMARY

In this article we can provide the consistent grounding for solving the problem of teaching principles and its main point – the problem of forming habits and skills of oral speech of students. The most essential of the principles of teaching foreign languages are the principles of communicativeness and interaction.

This approach demands new solutions of different problems:

- *the role of a teacher in a students' group;*
- *the responsibility of a student himself for his ups and downs, failures and gains;*

introduction of new forms in the teaching process, for example: partnership, team work, role playing, using computers and native speakers at the lesson.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- 1 Бориско Н.Ф. Диалог культур и содержание материалов учебно-методического комплекса / Иноземні мови.-1999. - №2. - С. 53-57.
- 2 Зимняя И.А. Психологические аспекты обучения говорению на иностранном языке.- "Просвещение", 1987. -212с.
- 3 Зимняя И.А. Педагогическая психология: Учебник для вузов. - изд. 2-е, перераб. и доп.-М.: Логос, 2001.-384с.
- 4 Сафонов В.В.Изучение языков международного общения в контексте диалога культур и цивилизаций.- Воронеж : Стоки, 1996.- 237с.
- 5 Wells I., Etal A. Learning Through Interaction : The Study of Language Development. – Cambridge: CUP, 1981.- 123с.

Надійшла до редакції 6 червня 2006 р.

ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ЖУРНАЛІСТА

В.В. Костюк

Одним із завдань нашого дослідження було розроблення та всебічна характеристика професійної культури журналіста.

Оскільки журналістика – це діяльність із збирання, обробки і поширення інформації, тому ми вважали за доцільне звернути увагу на володіння навичками комунікативної культури. Вона передбачає і

дотримання чітко сформованої культури мови. Адже історична функція журналістики – передача суспільно значущої інформації – реалізується з допомогою засобу комунікації – мови, оскільки пов'язана із письмом, говорінням, розповіддю і т. д. Саме тому серед основних професійних умінь журналістів чільне місце займає рівень володіння словом. Відповідальність журналіста за слово має морально-правовий та психолого-педагогічний характер. У цій ситуації доречно згадати заклик Володимира Мономаха у своєму «Поученні» не лютувати словом [1, с. 8].

Журналіст повинен бути носієм, творцем, пропагандистом культури слова, роблячи свій внесок у формування української мовної особистості. А відтак рівень його власної мовної культури має особливе значення.

Дослідження ринку ЗМІ України дає підстави констатувати низький рівень їх функціонування українською мовою. Не стала винятком і Запорізька область, яка є одним із найбільших в Україні промислових центрів. Сьогодні нашого краю чи не найпереконливіше засвідчує результати вдалої великодержавної московської політики в минулому і бездіяльності влади незалежної України з цього питання. Нині на батьківщині запорізького козацтва російською мовою «говорять» обласна та міська влада, засоби масової інформації.

Найбільшою популярністю серед запоріжців та жителів області користуються такі місцеві російськомовні газети : «МИГ», «Суббота плюс», «Мрія», «Ваша судьба». Деякі з місцевих ЗМІ задекларували себе як двомовні («Мрія», «Ваша судьба», «Перекур»). Ця двомовність виявляється в подачі лише близько 5% інформації державною мовою. Українською мовою в Запорізькій області виходять ті періодичні видання, що належать громаді («Запорізька правда» та районні газети). Їх навряд чи можна охарактеризувати як впливові та популярні, оскільки усі вони мають невеликий тираж.

«Лютування» іншомовного слова в засобах масової інформації запорізького регіону сприяє утвердженню думки про меншвартість української мови. Чи не тому значна частина населення обласного центру підтримує антиконституційне положення про надання російській мові у місті статусу офіційної.

Проблема мовної культури журналіста не нова, але актуальна повсякчас. Про це свідчить і постійна увага до неї дослідників. Провідні дослідження вчених були спрямовані на виявлення закономірностей формування професійно – важливих рис особистості журналіста (В.Й. Здоровега, І.М. Михайлин, А.З. Москаленко та ін.), визначення специфіки мови засобів масової інформації як одного із різновидів літературної мови (Н.Д. Бабич, С. Я Єрмоленко, М.А. Жовтобрюх, А.С. Капелюшний, А.П. Коваль, М.М. Пилинський, О.Д. Пономарів, В.В. Різун, О.А. Сербенська, О.С. Федін, М.Г. Яцимірська). Нині, на думку І.С. Герман , дослідження в царині пресолінгвістики відбуваються в декількох наукових напрямках – нормативно-стилістичному, функціонально – стилістичному, соціо -, психо -, прагмалінгвістичному , когнітивному, кожен з яких репрезентує своєрідну методологічну основу розуміння і тлумачення лінгвіальних фактів публіцистичного дискурсу [3, с. 5].

Проте, незважаючи на поширення досліджень із питань загальної мовної культури, виявилось протиріччя між зростаючою потребою в умовах інформаційного суспільства висококваліфікованих журналістів і недостатнім рівнем сформованості комунікативної складової їх професійної компетенції. Поза увагою дослідників лишилося питання аналізу змісту і структури мовної підготовки майбутніх журналістів, що і розглядається у цій статті.

Мовна підготовка журналістів є одним із етапів загальної неперервної професійної підготовки. Навчальний план бакалавра передбачає такі

основні дисципліни: «Українська мова в ЗМК», «Практикум з української мови», «Ділова українська мова».

Поряд із обов'язковими пропонуються і дисципліни за вибором. Оскільки загальна кількість навчальних дисциплін за вибором є нижчою від встановленого ліміту обов'язкових, тому вони відзначаються інтегрованістю і професійною спрямованістю. Слід зазначити, що серед студентів-журналістів Запорізького національного університету особливою увагою користується курс «Культура професійного мовлення журналіста». У процесі його вивчення поєднуються теоретичні знання із практичними навичками, майбутні творчі працівники засобів масової інформації оволодівають уміннями, необхідними для виконання редакційних завдань.

Процес формування мовної культури майбутнього журналіста охоплює і цілеспрямовану роботу викладачів, скеровану на вдосконалення змісту, форм, методів і прийомів навчання, і підвищення активності, творчості, самостійності студентів у засвоєнні знань, формуванні умінь, і вироблення відчуття необхідності опанування програмового матеріалу. На лекціях створюють чітку настанову, яка визначає мету вивчення тієї чи іншої теми. Це допомагає студентам усвідомити потребу опанувати курс - здобути наукові знання з мови, засвоїти тенденції її розвитку в нових умовах. Практичні заняття дають можливість оволодіти літературними нормами, забезпечити правильність мовлення. Як справедливо вважає С.І. Дорошенко, кожний майбутній фахівець повинен оволодіти навичками прийнятої в літературній мові вимови звуків, звукосполучень, навчитися дотримуватися нормативних вимог уживання слів, правильно конструювати речення, вміло застосовувати інформаційні прийоми усного мовлення тощо [4,3-4]. Процес формування особистості журналіста передбачає увагу до розвитку її мовлення. Погоджуємось із думкою В.В. Різуна про те, що діагностика професійної мовної особистості та виявлення порушень у її формуванні є центральним питанням діагностики в журналістській освіті.

Колишні учні, а нині студенти, які вийшли зі школи, мають різний рівень мовної підготовки і недостатньо сформовані навички. Саме тому процес формування мовної культури майбутнього журналіста потребує корекції з боку викладача і прогнозування напрямків та цілей подальшого розвитку.

Засоби масової інформації сьогодні здійснюють величезний вплив на мовну ситуацію в державі. І помилки, які робить журналіст як мовець, шкодять функціонуванню і розвитку мови.

Однією з найбільш ефективних форм роботи у цьому напрямку є спостереження за мовою ведучих радіо та телебачення, аналіз перекладів російськомовних фільмів на вітчизняних телеканалах та українськомовних публікацій у газетах Запорізького регіону («Субота плюс», «Мрія», «Запорізька правда»).

Підвищенню ефективності роботи із формування мовної культури сприяє поєднання методів і прийомів: евристична та комбінаторна бесіди, спостереження над мовою, робота зі словником, редагування текстів. Практичним результатом такої діяльності є укладені студентами словники помилок (за матеріалами засобів масової інформації).

У процесі навчання також рекомендуємо студентам укладати власний тлумачний словник, куди заносяться опрацьовані слова, словосполучення (неологізми, крилаті вислови, іншомовна лексика) із обов'язковою фіксацією їх значень. Адже культура мовлення - це не тільки дотримання правильної вимови. Не менш важливим для журналіста є вміння вдало підбирати і використовувати мовленнєві засоби. Як тут не погодитися із думкою С.І. Ожегова, який писав, що висока культура мовлення виявляється не тільки в дотриманні норм літературної мови,

але й у вмінні знайти найбільш точний, найбільш дохідливий (найбільш виразний) та найбільш доречний (найбільш відповідний конкретному випадку) засіб для вираження власної думки [5, с. 64]. Як свідчить практика, найбільш ефективними у цій ситуації є активні форми навчання, такі, як ділова гра, проблемні ситуації.

Ділова гра, що проводиться в межах навчального процесу, дає можливість відчутти, що сучасна українська літературна мова - це не тільки навчальний предмет, а й інструмент спілкування. Студенти мають можливість усвідомити, що вони оволодівають не мовленнєвим матеріалом, а мовленнєвою діяльністю. Поєднуючи в собі ознаки як ігрової, так і навчальної діяльності, такі заняття формують уміння і навички, необхідні журналістові, дають можливість виявити свій творчий потенціал, моделюють різноманітні ситуації з практики працівників мас – медіа. Представимо деякі з них. Так, у вправі «Знайомство» студенти по черзі пропонують, наочно демонструючи власні варіанти знайомства з людьми різного віку та соціального стану (зі школярами, ровесниками студентами, бабусею, що стала випадково супутницею у транспорті, та ін.). Інший студент у цей час виконує роль цього незнайомця. Одним із варіантів цієї гри є знайомство по телефону, в ході якого майбутній журналіст повинен домовитися про зустріч із людиною, яка не полюбляє контакти із представниками преси. Потім організовується групове обговорення кожного із запропонованих варіантів знайомства. Метою такої вправи є набуття досвіду встановлення первісного контакту з різними людьми.

У рольовій грі «Діалог», до якої студенти готуються заздалегідь, молоді люди втілюються в образ одного з типів людей (за класифікацією Батлера - доброзичливі люди, пихаті, балакуни, службовці установ і т. п.). Решта студентів виконують роль журналістів, які здійснюють збір інформації. Після закінчення гри відбувається її колективний аналіз. Метою такої гри є спроба встановити контакт з метою одержання важливої інформації у різних типів людей.

Ще одна вправа «Похвали мене чи покритикуй» пропонує журналісту дати схвальну чи критичну оцінку опоненту, не вдаючись до експресивної лексики.

У процесі роботи зі студентами, які спеціалізуються з радіожурналістики, одним із головних завдань є навчання їх виразно і дохідливо передавати у практичній діяльності всю різноманітність людських стосунків за допомогою яскравого мовлення і багатого на інтонації голосу. Найбільш вдалим, на наш погляд, є рекомендації з оволодіння технікою і технологією професійного мовлення, запропоновані В. Ц. Абрамяном та В. О. Черкашиним [6, с. 7].

Отже, формуванню мовної культури особистості журналіста сприяють такі умови:

1 Цілісність, безперервність і системність процесу професійної підготовки майбутнього журналіста, складовою частиною якого є мовна культура.

2 Побудова змісту і структури навчально-виховного процесу відповідно до поставлених завдань.

3 Залучення студентів до активної роботи (практика, участь у масових заходах), яка моделює майбутню професійну діяльність.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Мономах Володимир. Поучення. – Львів, 2001. – 37 с.
2. Вольтер. Естетика. Стаття. Письма. – М.: Искусство, 1974. -391с.
3. Герман І. С. Запорізька преса 20-40 рр. ХХст. : жанрово –стильові особливості : Автореф. дис. канд. філол. наук. –К., 2003. – 20с.
4. Дорошенко С. І. Основи культури і техніки усного мовлення. –Харків: ОВС, 2002.

5. Учителю о педагогической технике /Под ред. Л.И. Рувинского.-М.:Педагогика, 1987. - 187с.
6. Абрамян В.Ц. Театральна педагогіка. – Київ: Лібра, 1996. – 224с.
7. Черкашин В. О. Художнє слово на сцені. – Київ, 1989.
8. Яцимірська М.Г. Культура фахової мови журналіста. – Львів: ПАІС, 2004. – 332с.

Надійшла до редакції 6 червня 2006 р.

I. ОГІЄНКО ПРО ПРИРОДУ УКРАЇНСЬКИХ ПРИГОЛОСНИХ У ЗАПОЗИЧЕННЯХ З ІНШИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ МОВ

А.М. Кононенко

*Пропонована стаття присвячена лінгвістичній спадщині І. Огієнка, зокрема, розглядається природа українських приголосних, запозичених з іноземних мов. Головну увагу приділено походженню звуків *г і ґ, л і л'*, а також правопису слів іноземного походження. Звернення до лінгвістичної спадщини І. Огієнка, вважає автор статті, допоможе вирішити багато проблем сучасного мовознавства.*

Повернення лінгвістичної спадщини видатного українського вченого І. Огієнка дає змогу доповнити і збагатити історію українського мовознавства і, зокрема, історію трансформації та транслітерації приголосних у мовних запозиченнях. Як відомо, вивчення І. Огієнком запозичених термінів, словосполучень, звуків диктувалося завданням створення єдиної літературної мови, входженням її в європейський контекст.

Професор С. Яременко зазначає, що проблеми, пов'язані з тотожністю передачі запозичених слів засобами української мови, розглядалися автором протягом тривалого часу в таких працях: «Головніші правила українського правопису» (1923), «Наглядна таблиця українського правопису» (1923), «Український стилістичний словник» (1924), «Український правопис з словничком» (1925) та інших. У цих наукових дослідженнях мовознавець дослідив шляхи проникнення в українську мову запозичених слів, традиції їх вживання на україномовному ґрунті, сформував ряд принципових вимог щодо правопису таких слів, зупинився на питаннях подвоєння приголосних в іншомовних словах, правописі іншомовних прізвищ. Дослідниця наголошує, що у ґрунтовній праці «Нариси з історії української мови: Система українського правопису» (1927) вчений І. Огієнко «досліджує відповідність передачі і правила вживання запозичених слів на українському ґрунті» [1, с. 130].

Основні положення вченого про необхідність дотримання чистоти літературної мови викладені ним у таких працях: «Рідне писання» (1934), «Словник місцевих слів, у літературній мові не вживаних» (1934), «Чистота й правильність української мови» (1925), «Українсько-російський словник початку XVII віку», «Із історії культурних впливів України на Московію» (1951) та ін. Він не раз підкреслював, що в запозиченнях треба розрізняти два аспекти: суто лінгвістичний (науковий) і практичний, спрямований у сферу виникнення і вживання іншомовних слів.

Трактуючи запозичення як цілком нормальне явище, що постає в мові внаслідок контактів між народами і мовами в різні епохи їх існування, І.Огієнко згідно з європейською традицією диференціює запозичені слова як слова, повністю засвоєні мовою-рецептором, і слова маловідомі, тобто ті, які ще не набули поширення, «легко заступлювані своїми словами». Перші слова «активні», другі – «ялові». Позиції дослідника зводилися до таких тверджень: треба менше вживати іншомовних «ялових» слів,